

**Комунальний заклад вищої освіти
«ВІННИЦЬКА АКАДЕМІЯ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»**
21050 м.Вінниця, вул.Грушевського, 13, тел./факс 55-65-60,
E-mail: bil@mail.vinnica.ua

Відділ виховної роботи

тел. 55-65-67

Коц О.І.,
завідувач відділу виховної роботи

**ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЗАВДАННЯ І ВИКЛИКИ**

В Україні розпочинається новий навчальний рік в умовах викликів та ризиків воєнного стану. Сфера освіти, як і всі інші сфери суспільства, зазнала суттєвих змін і потребує розв'язання проблем, що постали в освітньому просторі України в умовах правового режиму воєнного стану з метою забезпечення максимальної ефективності освітнього процесу.

Підтримки та допомоги потребують усі учасники освітнього процесу, але особливо вразливими у цій ситуації залишаються діти. Тому їх підтримка, допомога у подоланні стресових і травматичних подій, пошук ресурсів, формування стресостійкості та резилієнтності стає першочерговим. Це важливе завдання для усіх учасників освітнього процесу (вчителів, класних керівників, педагогів-організаторів, батьків).

Перед виховним процесом як невід'ємною складовою усього освітнього процесу поставлені завдання, які потребують від педагогів бути компетентними щодо процесів, які відбуваються з учнями та самими педагогами, переформатування педагогічного інструментарію, форм і методів педагогічної діяльності, які б враховували потреби та виклики, пов'язані з війною та її наслідками.

БЕЗПЕКА ЯК ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ

Одним із найважливіших завдань у новому 2023/2024 навчальному році залишається фізична безпека і збереження життя і здоров'я усіх учасників освітнього процесу.

Важливо продовжити інформаційно-роз'яснювальну роботу з учнями щодо безпечної поведінки та алгоритму дій в певних ситуаціях (сигнал тривоги, перебування в укритті, виявлення невідомих предметів тощо).

Для організації роботи з учнями надаємо оновлений перелік ресурсів, що є у вільному доступі:

- ✚ [«Все про мінну безпеку»](#): вебсайт для батьків, вчителів та дітей (Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) спільно з Міністерством освіти і науки України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій та Міністерством внутрішніх справ України);
- ✚ [Урок з мінної безпеки для старших школярів](#): інтерактивні онлайн-уроки з мінної безпеки для школярів (Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) спільно із Державною службою України з надзвичайних ситуацій за підтримки Міністерства освіти і науки України);
- ✚ [«Мінна безпека не без ПЕКА»](#): посібник для дітей про правила поведінки з вибухонебезпечними предметами;
- ✚ [Урок про мінну безпеку для учнів молодшої школи](#);
- ✚ [Навчаємося мінної безпеки всією родиною](#);
- ✚ [Інформаційний комікс для дітей «Поради від захисника України»](#);
- ✚ [11 правил. ДСНС надало рекомендації, як діяти вчителям під час уроку, якщо оголошують повітряну тривогу](#);
- ✚ [Правила поведінки під час повітряної тривоги, артобстрілів та у громадському місці у воєнний час](#);
- ✚ [Довідник «У разі надзвичайної ситуації або війни»](#).

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА

Психологічними наслідками війни стали: посилення тривожних настроїв, страхів, розчарувань, розгубленості, дезадаптації, виснаження.

Учням, які переживають стрес, втрату близьких людей тощо може допомогти не лише практичний психолог, а педагоги, батьки, дорослі, які в ресурсі та можуть надати психологічну допомогу.

Відповідно до ст. 51 Закону України "Про повну загальну середню освіту" у питанні надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу та врахування потреб, пов'язаних з війною програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників мають містити «не менше 10 відсотків загальної кількості годин - на вдосконалення знань, вмінь і практичних навичок у частині надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу».

Навички та техніки першої психологічної допомоги та емоційної підтримки можна опанувати на курсі підвищення кваліфікації для освітян [«Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час та після завершення воєнних дій»](#), створеного Міністерством освіти і науки України

спільно з Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти».

Важливо проводити як профілактичні, так й індивідуально зорієнтовані заходи.

Зокрема такими профілактичними заходами може бути впровадження психологічних хвилинок, спеціальних технік і вправ, що допоможе учням стати більш спокійними, врівноваженими, дасть змогу краще зрозуміти свої почуття.

Ресурси, якими можна скористатись:

- ✚ [«Психологічні аспекти організації освітнього процесу в умовах воєнного/післявоєнного стану»](#) (лист МОН №1/9530-22 від 19.08.22);
- ✚ [«Підтримай дитину: психологічні хвилинки на перервах»](#) (у межах реалізації Всеукраїнської програми ментального здоров'я за ініціативи Олени Зеленської);
- ✚ [Психологічні відео тренінги від Дмитра Карпачова та Олени Адамової](#) (108 коротких відеороликів, що створені в межах Екосистеми психологічної допомоги в сфері освіти з метою реалізації Національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки за ініціативи першої леді України Олени Зеленської Міністерством освіти і науки України, Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» та Асоціацією інноваційної та цифрової освіти за підтримки чеської гуманітарної організації «Людина в біді»);
- ✚ перелік навчальної літератури та навчальних програм, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в освітньому процесі закладів освіти у 2023/2024 навчальному році з [психології та педагогіки](#) (лист МОН №1/12038-23 від 14.08.2023).

За необхідності надання індивідуальної допомоги педагогу важливо оцінити свої можливості, та, за потреби, делегувати роботу відповідним фахівцям.

Педагогам необхідно турбуватися про власний ресурс і профілактику професійного вигорання, оскільки, підтримати учнів педагог може за умови власної стійкості та ресурсності, особистих ціннісних орієнтирів.

Ресурси, якими можна скористатися:

- ✚ [«Ти як?»](#) Всеукраїнська програма ментального здоров'я (лист ДНУ «ІМЗО» № 21/08-479 від 29.03.2023);
- ✚ [«Поруч»](#) Проєкт психологічної підтримки;
- ✚ [52 практики відновлення ресурсу для батьків і педагогів;](#)
- ✚ [Долаємо паніку. 46 вправ і порад, як стабілізуватися під час війни.](#)

ПЛЕКАЄМО РЕЗИЛІЄНТНІСТЬ

В умовах продовження воєнного стану в Україні одним із пріоритетних завдань виховного процесу як невід'ємної складової всього освітнього процесу є навчання учасників освітнього процесу долати невизначеність та складність, зміцнювати складові психологічної стійкості.

Міністерством освіти і науки України затверджено Типову програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної, загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти [«Плекання резилієнтності в закладі освіти»](#) (наказ МОН № 889 від 25.07.2023 року)

Допомогти класним керівникам інтегрувати у виховний процес практики стійкості можуть матеріали Українського інституту когнітивно-поведінкової психотерапії [«Резилієнтні класи: плекаємо стійкість у школі!»](#)

Лабораторією практичної психології та відділом виховної роботи КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти» розроблено 2-й випуск щоденника для підлітків із друкованою основою [«Все буде Україна!»](#), мета якого формування психологічної стійкості учнів як необхідної умови подолання викликів, пов'язаних з війною, а саме допомогти учням шляхом використання різноманітних активних форм дозвілля розвинути морально-духовні цінності особистості, опанувати ресурсами саморегуляції негативних емоцій, рефлексувати щодо воєнної дійсності у безпечний спосіб, набути позитивних стратегій розв'язання проблем, розвинути дружні стосунки з ровесниками тощо.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ І ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

Наказом МОН України від 06.06.2022 №527 затверджено Заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року. Основними складовими національно-патріотичного виховання в Концепції виокремлені громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають основи для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які будуть аналізувати розвиток держави як запоруку власного особистісного розвитку з огляду на ідеї патріотизму, повагу до культурних цінностей українського народу, його історико-культурні надбання і традиції, гуманізм, соціальний добробут, демократію, свободу, толерантність, виваженість, відповідальність за природу як за національне багатство, здоровий спосіб життя, готовність до змін та до

виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України.

Дієвим методом національно-патріотичного виховання є залучення учнів до різнопланової військово-патріотичної, волонтерської діяльності. Активна діяльність учнів відповідно до віку, спільна діяльність з дорослими, дає можливість учням (особливо підліткового віку та старшокласникам) зреалізувати потребу у власній спроможності допомагати, бути потрібним, впливати на події в конкретний спосіб.

В Україні волонтерська та благодійна діяльність регламентується Законами України [«Про волонтерську діяльність»](#) (2011) та [«Про благодійну діяльність та благодійні організації»](#) (2013).

Важливим для провадження волонтерської діяльності в закладі загальної середньої освіти є дотримання п.1 ст.7 Закону України «Про волонтерську діяльність», а саме:

«Волонтер - фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги.

Волонтерами можуть стати громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, які є дієздатними. Неповнолітні особи здійснюють волонтерську діяльність за згодою батьків (усиновлювачів), прийомних батьків, батьків-вихователів або піклувальника».

Окрім того, Законом визначаються напрями, за якими неповнолітні особи не можуть надавати волонтерську допомогу.

МОТИВАЦІЯ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Заходи, що ініціюються у виховному процесі, передбачають добровільність, власну зацікавленість і вмотивованість участі у них учнів. Одним із серйозних викликів для педагогів, зокрема класних керівників, педагогів-організаторів, стало те, що з початком воєнних дій мотивація учнів у освітньому процесі помітно знизилась.

Допомогти у вирішенні цього завдання можуть наступні кроки:

- інтегрувати у виховний процес заходи, що спрямовують у майбутнє, навчають прогнозувати, будувати плани й долати синдром відкладеного життя;
- сумнів у власній спроможності послаблює мотивацію, тому саме зараз важливо помічати та цінувати успіхи й досягнення учнів, це допомагає формувати позитивні навички;

- мотивація посилюється під час колективної діяльності, тому доречно активно використовувати групові форми роботи, сумісні проєкти, дослідження, спільний пошук шляхів розв'язання проблем тощо;
- спільна діяльність може бути реалізована не лише в освітній сфері, але й соціальній: волонтерство, посильна допомога тим, хто її потребує;
- важливим чинником залишається особистість педагога, його власний приклад, підтримка і включеність у процеси, які відбуваються в житті учнів.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА МЕДІАГРАМОТНІСТЬ

В реаліях інформаційної війни важливо розвивати в учнів критичне мислення: вирізняти офіційні джерела інформації, аналізувати різні точки зору, розрізняти переконливі аргументи та прояви маніпуляції та наголошувати на важливості інформаційної гігієни і дотриманні правил безпечного користування інтернет-ресурсами.

Корисними для використання в роботі можуть бути наступні ресурси:

- ✚ буклет для освітян і батьків учнів: [«Сучасні виклики: дезінформація та правила реагування на неї»](#);
- ✚ навчально-методичний посібник [«Нова українська школа: розвиток критичного мислення в учнів початкової школи»](#) (авт. Пометун О.І.);
- ✚ портал [«Медіаосвіта і медіаграмотність»](#).

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ДОКУМЕНТИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

- ✓ Конституція України;
- ✓ Конвенція про права дитини (ратифікована Постановою ВР від 27.02.91 №789-ХІІ);
- ✓ Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року;
- ✓ Державний стандарт базової середньої освіти;
- ✓ Державна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання на період до 2025 року;
- ✓ Стратегія національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки;
- ✓ Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у Новій українській школі;

✓ Закони

України:

- «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 №2402-III;
- «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 №463-IX;
- «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 р. №2657-VIII;
- «Про протидію торгівлі людьми» від 20.09.2011 №3739-VI;
- «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті» від 09.04.2015 №314-VIII;
- «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років» від 09.04.2015 №315-VIII;
- «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» від 09.04.2015 №317-VIII.